

ΑΣΤΗΡ ΚΡΗΤΙΚΟΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ
ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡ' ἩΜΙΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΩΝ

Διευθυντής Γ. Ι. ΔΕΛΕΔΑΚΙΣ Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔΟΣ ΤΟΠΧΑΝΑ ΑΡΙΘΜΟΣ 78

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Συμβληθέντες μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις καλλιτέχνου κ. Ἐλ. Καζάνη θὰ καταχωρίζωμεν ἐν ἐκάστῳ φυλλαδίῳ τοῦ „Κρητ. Ἀστέρος“ ἐκτὸς τῆς καθ' ὅλα ἐκλεκτῆς καὶ τερπνῆς φιλολογικῆς ὕλης καὶ εἰκόνας μεγάλων ἀνδρῶν καὶ διαπρεπῶν ἐπιστημόνων, γυναικείων καλλωνῶν καὶ ἱστορικῶν τοποθεσιῶν τῆς Κρήτης, ὥστε νὰ καταστῇ οὗτος πρότυπον περιοδικοῦ καὶ ἀπὸ φιλολογικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως.

Ἡ τοιαύτη ὅμως καινοτομία τοῦ „Κρητ. Ἀστέρος“ συνεπάγεται ὡς εἶνε ἐπόμενον καὶ μεγαλυτέρας δαπάνας διὰ τε τὴν κατασκευὴν τῶν εἰκόνων καὶ τὴν προμήθειαν καλυτέρας ποιότητος χάρτου, εἰς ἀντιστάθμισμα τῶν ὁποίων θὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν συνδρομὴν καὶ ἄλλων ἐκ τῶν ἀγαπώντων τὴν πρόοδον τῆς ἡμετέρας πατρίδος, μετὰ τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ οἱ συνδρομουῦνται ἡμῶν, οἱ παρακολουθῶντες ἐξ ἀρχῆς τὴν πορείαν τοῦ „Κρητικοῦ Ἀστέρος“ θὰ μὲνωσιν εὐχαριστιμένοι ὥστε καὶ τὴν ἑαυτῶν συνδρομὴν νὰ ἀποστείλωσι καὶ εἰς ἄλλους νὰ συστήσωσι τὸ ἡμέτερον περιοδικὸν ἵνα δυναθῶμεν καὶ πρὸς τὰς δαπάνας ν' ἀνταποκριθῶμεν καὶ βραδύτερον νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὰς σελίδας.

Ἰωάννης Τσουμάτσος
Σύμβουλος ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, Ἐφέτης

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΟΙ ΣΥΡΜΟΙ ΚΑΙ Η ΤΟΑΛΕΤΤΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Οὕτω δεινὸς διεξήγετο πόλεμος μέχρις οὗ ἢ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος (691) ἀπηγόρευσεν αὐτοῖς τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ.

Μόλα ταῦτα ὅμως ἡ χρῆσις τῆς φενάκης ὀλοὴν ἐκοινοποιεῖτο. Πολυτίμων φενάκων ἔκαμνον χρῆσιν οἱ βασιλεῖς καὶ αἱ βασίλισσαι, ἀκολούθως δὲ οἱ ἀριστοκράται. Ἀλλὰ καὶ ὁ κατώτατος λαϊκὸς φαλακρὸς ἐπεβάλλετο ὑπὸ τοῦ συρμοῦ νὰ

συμμορφωθῆ πρὸς τὰς περιστάσεις. Τέλος ὅμως ἠναγκάσθη Ἐρρίκος ὁ Α΄. τῆς Ἀγγλίας (1100—1135) ν' ἀπαγορεύσῃ τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ οὐ μόνον νὰ φενακίζωνται, ἀλλὰ καὶ μακρὰν νὰ τρέφωσι κόμην, θέλων νὰ φυλάξῃ τὸ τοιοῦτον ἀποκλειστικὸν τῶν ἡγεμόνων προνόμιον. Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα δὲ χρόνοις παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ διασημότεροι ἄνδρες, οἳ οὐ Κασαβῶν, οἱ δύο Σκαλίγεροι, ὁ Λίποτος καὶ ἄλλοι τὴν μὲν κόμην εἶχον ἐν χρῶ κεκαρμένην, τὴν δὲ γενειάδα μακρὰν καὶ αἰχμηράν. Ἀκολούθως συναντῶμεν τὸν Ἐρρίκον τὸν Η΄. τῆς Ἀγγλίας ὅστις, πρῶτος κουρευθεὶς, ἤρξατο κουρεύων καὶ τοὺς ὑπηκόους του, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν αὐλικῶν του. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ μεγαλύτερον κατόρθωμα τοῦ παραδόξου τούτου βασιλέως. Ἐνυμφεύθη ἀλληλοδιαδόχως ἐξ ἑξ ἑκατῶν τὴν πρώτην ἀπέβαλε, τὴν δευτέραν ἐθανάτωσε, ἢ τρίτην ἀπέθανε, τὴν τετάρτην διεζεύχθη μὴ εὐρὼν τὸ πρωτότυπον ἀντάξιον τῆς εἰκόνας, ἣν εἶχεν ἰδεῖ, τὴν πέμπτην ἐστεῖλεν εἰς τὴν λαιμητόμον, ἢ ἕκτην ἢ Αἰκατερίνην Πιάρρ ἐπέζησεν, ἀλλ' ὀλίγον ἐδέησε νὰ τύχῃ καὶ αὕτη τῆς φιλοφρονήσεως τοῦ δημίου! Ἀλλὰ τί μὲ τοῦτο: Μὴ ὁ Σολομὼν δὲν εἶχε ταυτοχρόνως χιλιάς, ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν τῶν Ἀχαιῶν τριχιλίας, ὁ δὲ Σουλτάνος τῆς Χαλιμάς δὲν ἐθανάτωνεν ἐκάστην πρῶταν μίαν, μέχρις οὗ εὗρε καὶ αὐτὸς τὴν Αἰκατερίνην του; Ἡ δευτέρα τοῦτου σύζυγος Ἄννα Δὲ Βόλεϋν, ἣτις ἐν διαστήματι ἑπτὰ καὶ δέκα ἡμερῶν ἐκ τοῦ θρόνου εἰς τὴν λαιμητόμον μετέβη, εἶχεν ἐν μὲν τῇ ἄνω σιαγόνι ὀδόντα ἀτυχῶς προσηρμοσμένον, ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ μικρὰν τινα ἐξοχήν, ἣν ἐντέχνως ἐκάλυπτεν, εἰς δὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐξ δακτύλους. Τὸ μᾶλλον δ' ἐξ ὅλων τούτων περιεργον εἶναι, ὅτι ἅπασαι αὗται αἱ συμφοραὶ ἐπῆλθον τῷ Ἐρρίκῳ ἅμα ἐκείρατο τὴν κόμην. Πῶς ὄχι; Τὸ πᾶν ἐκ τῆς τριχὸς δὲν κρέματαί: Ἐκτοτε οἱ Ἀγγλοὶ εὐπατρίδιαι ἄφηνον τὴν κόμην μακρὰν κυματίζουσαν ὡς καὶ τὴν γενειάδα, ἐξέλιπε δ' ἐντελῶς ἐπὶ Ἰακώβου τοῦ Β΄. (1684—1701), ὡς ἂν ἡ καταστροφή αὐτῆς συνεδέετο μετὰ τῆς τοῦ οἴκου τῶν Στοῦαρτ. Ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Δ΄. μεθ' οὗ ἐκλείπει καὶ ὁ οἶκος τῶν Βαλοᾶ, ἢ τῶς σπανία χρήσις τῆς φενάκης κατέστη γενικωτέρα. Ὁ θηλυπρεπὴς οὗτος βασιλεὺς παρίσταται φερων μεγάλη κρικοειδῆ ἐνώτια καὶ μικρὰν γενειάδα, νοσήσαντος δὲ καὶ τὴν κόμην ἀπολέσαντος ἐδέησε νὰ καλύψῃ τὸ ἀποψυχωθὲν κρανίον διὰ μικροῦ τινος καλύμματος φέροντος κολλημέναν κοντὰς τρίχας. Ἡ πολυθρόνητος αὕτη φενάκη τῆς Δύσεως κατεσκευάζετο κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους ἐκ νήματος λινοῦ, ἐκ βάμβακος ἐστριμμένου, ἐκ λεπτοῦ σύρματος παφίλου καὶ βραδυτέρου ἐξ ἐρίου. Ἀλλ' ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ἐγένετο ἡ ἀποθέσις τῆς φενάκης. Ἡ Γαλλία ἔβριθε φενακοποιῶν, αἱ δὲ τιμαὶ τῶν καλῶν φενακῶν ἀνῆλθον μέχρι χιλίων ταλλήρων. Τὸ κακὸν μετεδόθη καὶ εἰς τὴν γείτονα Γερμανίαν καὶ κυρίως εἰς τὴν Πρωσσίαν, ἐνθα πάντες οἱ φενακοφοροῦντες ὑπεβλήθησαν κατὰ τάξεις εἰς φόρον, ἀπὸ ἐξ ῥιζῶν μέχρι δώδεκα γρῶς κατ' ἔτος. Τοῦ φόρου τούτου ἐξηροῦντο οἱ ἱεροκήρυκες, οἱ διδασκαλοὶ, οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ ὑπαξιωματικοί. Ἄρα καὶ οἱ ἱεροκήρυκες ἔφερον φενάκην, καὶ ὁ κληρὸς καὶ πάντες, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ παιδιὰ. Φρειδερίκος ὁ Α΄. τῆς Πρωσσίας ἔφερον ἐν τούτοις μετ' οὐ πολὺ ἐπανάστασιν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ὑπηκόων του, τὴν φενάκην ἀντὶ τῆς οὐρᾶς ἐν τε τῇ αὐλῇ καὶ τῷ στρατῷ ἀντι-καταστήσας.

Ἀλλὰ καὶ τὸ πάθημα τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου δὲν ἦτο μικρόν. Ἡμέραν τινα ἐξεληθὼν ἐφιππος ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τοῦ Βερολίνου καὶ ἀντιχαιρετίζων τοὺς χαιρετῶντας αὐτὸν παρουσιάσθη ἀκουσίως ὡς πρᾶγματι ἦτο. Συνέβη κατὰ τινα χαιρετισμὸν ἢ πονηρὰ φενάκη νὰ προσκολληθῇ τῷ πέλῳ καὶ νὰ πέσῃ χαμαί. Τὴν φορὰν ἐκείνην χαιρετῶν ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε πρᾶγματι ἀποκαλυφθῆ. Ἄλλοι δὲ πάλιν τῆς φενάκης λάτρευσι, μὴ θέλοντες νὰ ἐνοχλήσωσι ταύτην διὰ τοῦ πύλου των, ἐκράτουν τὸν τελευταῖον τοῦτον ὑπὸ μάλης πορευόμενοι ἀνὰ τὰς ὁδοὺς. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ὁ ἀστὴρ τῆς πέρουκας μεσουρανήσας ἤρξατο κλίνων πρὸς τὴν δύσιν. Ὅτε δὲ κατὰ τῷ 1799 συνεργίᾳ τῶν Γάλλων πρακτόρων συνεστήθη καὶ ἐν Ζακυνθῷ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας (*arbre de la liberte*), περίεξ τοῦ ὀποῦ ἐπιρπόλησαν, ὡς εἰθισται ἅπαντα τῆς εὐγενείας καὶ ἀριστοκρατίας τὰ σύμβολα, ὁ λαὸς ἐζήτησεν καὶ τὴν φενάκην τοῦ Ἐνετοῦ *Provveditore*.

Ἀλλ' οὗτος θαρραλέως ἀντέστη λέγων. «Δὲν θὰ τὴν λάβῃτε, ἂν δὲν μοὶ δώσητε πρότερον 30 φλωρία, ὅσον μοὶ στοιχίζει». Ἐπέμεινε δὲ τοσοῦτον, ὥστε τῶν θεατῶν τις ἐπλήρωσεν εὐθὺς τὸ ποσόν. Ἡ ἱστορία ὅμως δὲν διέσωσεν ἡμῖν τὸ ὄνομα τοῦ Ζακυνθίου πατριώτου.

Ἀλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς γυναῖκας. Ἐπρεπε βεβαίως νὰ προτάξωμεν τὰς γυναῖκας, οὐ μόνον διότι τὰ ἐλαφρότερα πρᾶγματα ἴστανται εὐκολώτερον τῶν βαρυτέρων καὶ ἐπομένως τρέχουσι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἵνα μὴ εἰς τὰς θρησκευτικὰς θεωρίας τοῦ αἰῶνος τούτου, εἰς ὃν θὰ εἰσέλθωμεν, προσκρούσωμεν. Θεὸς καὶ Δέσποινα, *Εὐσέβεια καὶ Ἔρως*, τοιαύτη ἢ ἐν τοῖς πύργοις διδασκομένη τότε Κατήχησις καὶ τοῦτο ψάλλει καὶ ἡ περιπλανωμένη τῶν *troubadours* μουσα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοιαύτη ἦτο ἢ πρὸς τὴν γυναῖκα λατρεία, ὥστε Ἰακώβος ὁ Β΄ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας ἐκήρυξεν, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἐνοχλήσῃ ἢ κρατήσῃ ἱππότην ἢ μῆ, συνοδεύοντα δέσποιναν. Ὁ δὲ Λουδοβίκος ὁ Β΄. δουλξ Βουρβῶνος λέγει, ὅτι μετὰ τὸν Θεὸν αἱ δέσποιναί τυγχάνουσιν ἢ πηγὴ πάσης δόξης, ἢ οἱ ἄνδρες δύναται ν' ἀποκτήσωσιν.

Οἱ ἱππῶται τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠγάπων καὶ ἐσέβοντο τὰς δέσποινας, ἠγάπων καὶ χωρὶς νὰ τὰς ἴδωσι. Ἀλλὰ καὶ αὗται ἠγάπων ἱπποτικῶς. Ὅσάκις δὲν κατόρθουν νὰ ἴδωσι ἐκπληρούμενα τὰ κατὰ μόναν ἀνειροπολήματά των, τὰ μοναστήρια ἦσαν τὸ προσφιλέσ των καταφύγιον, κατὰ τὸ ἀρχαῖον λόγιον, καθ' ὃ αἱ γυναῖκες «τὸ μὲν ἔαρ τῆς ζωῆς των ἀφιερῶσιν εἰς τὸν Ἔρωτα, τὸν δὲ χειμῶνα εἰς τὴν εὐλάβειαν καὶ πρᾶγματι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ τελευταῖος τῶν γυναικῶν ἐραστής, ὁ μόνος ὃν δὲν δύναται νὰ φενακίσωσι». Παρὰ ταῖς γυναῖξι ἀπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Ζ΄. ἐν Γαλλίᾳ ἦσαν ἐν χρήσει τὰ χαριέστατα ἐκεῖνα *hennins*, κοσμήματα εὐρέα καὶ ὑψηλά, ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν ὀποῖων ἀνεπτύσσοντο δίκην ὀπίων δύο πτέρυγες τοσοῦτω εὐρεῖαι, ὥστε αἱ φέρουσαι δὲν ἠδύναντο νὰ διέλθωσι θύρας, δι' ὃ καὶ πολλάκις ἐδέησε νὰ εὐρύνωσιν αὐτάς. Ὑστερον μετεποιήθησαν τὰ τοιαῦτα εἰς σχῆμα κώνου, ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς, ἔχοντος ὕψος ἡμίσεως πῆχεως, καὶ κατόπιν εἰς πυραμίδα, ἢ ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς ἔστρεφον, ὡς σήμερον τοὺς εἰδεχθεῖς κότσους.

Η ΕΥΡΩΠΑΙΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΟΝΤΙ ΑΙΩΝΙ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ 13 φυλλαδίου)

Ἄλλ' ἂν ἡ Εὐρωπαϊα εἰς τοιαύτην ἐπίζηλον καὶ περιφανῆ ἀνήλθε θέσιν ἐν τε τῷ οἰκογενειακῷ καὶ κοινωνικῷ βίῳ διὰ σώφρονος ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀγωγῆς συστηματικῆς, πληρέστατα ἀνταποκρινομένης πρὸς τὰς πολλαπλᾶς τῶν παρόντων ἐτῶν βιωτικὰς συνθήκας, ὅποιαν τινὰ παρεσκεύασε καὶ ἀνέδειξε τὴν Ἑλληνίδα τὸ νῦν παρ' ἡμῖν κρατοῦν σύστημα ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀνατροφῆς: Εἰ καὶ ἐν τῇ εὐλευεῖ ταύτῃ τῶν Μουσῶν χώρα σύντονος καταβλήθη ἐσχάτως ἐκ μέρους ἡμῶν προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν τῆς τε στοιχειώδους καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως τῶν θηλέων ἐπὶ τὸ ἀνθρωπιστικώτερον καὶ πρακτικώτερον, ὅμως εἰς οὐδὲν σχεδὸν εὐχάριστον ἀποτέλεσμα ἐφθάσαμεν, διότι περὶ πολλοῦ ποιήσαντες μόνον τὴν εὐρυτέραν ταύτης διάδοσιν, παρῆμεν τὸ βῆθος αὐτῆς ἤτοι τὸ παιδαγωγικὸν σύστημα καὶ τὸ εἶδος τῶν μαθημάτων ἐκείνων, ἅτινα προσφυῆ τυγχάνουσιν εἰς τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν φύσιν τῆς γυναικὸς καὶ δύνανται ἐν δυνατῷ μέτρῳ, ἱκανῆν ταύτην νὰ καταστήσωσιν εἰς πᾶσαν τοῦ οἴκου ἢ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἂν ἡ ἀνάγκη τὸ προκαλέσῃ, ἐργασίαν. Ἄν τῶν ἀρρένων ἢ στοιχειώδης ἐκπαίδευσίς διὰ τῆς ἱκανότητος τῶν δημοδιδασκάλων καὶ τῆς πεφωτισμένης τούτων δράσεως χωρῆ σὺν Θεῷ ὁσημέραι τελειοποιουμένη, ἢ τῶν θηλέων δυστυχῶς παραμένει στάσιμος ἐν καταστάσει οὐχὶ εὐαρέστῳ. Οὐδὲν σχεδὸν ἄξιον λόγου διὰ ταύτης μέχρι τοῦδε ἐπετεύχθη τὸναντίον μάλιστα συνετέλεσε νὰ ἀπομακρυνθῶμεν τῶν πατριῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων χωρὶς τοῦλάχιστον νὰ ἀντικαταστήσωμεν ταῦτα δι' ἄλλων χρησιμωτέρων καὶ μᾶλλον συντελεστικῶν εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν ἡμῶν πρόοδον. Ἐπάναγκες ὅθεν κρίνω ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν ὠφελίμου καὶ εὐέλπιδος τούτου περιοδικοῦ νὰ ἐπαναλάβω καὶ διατρανώσω ὅτι ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ εἰδήμονες ἔγραψαν καὶ ἐλάλησαν μετὰ πικρίας καὶ λύπης περὶ τοῦ ζητήματος τούτου τῆς γυναικείας ἀγωγῆς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἀξιωθῶ προσοχῆς τινος ἐκ μέρους ἐκείνων τοῦλάχιστον, οἵτινες ἐνδιαφέρον εἰς τοῦτο δεικνύουσι καὶ δύνανται τῶν κακῶς ἐχόντων τὴν βελτίωσιν νὰ ἐπιφέρωσιν.

Ἐπειδὴ τὸ περὶ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως τῆς γυναικὸς ζήτημα εἶνε παρ' ἡμῖν ζήτημα ἀπωτέρου μέλλοντος, καθότι ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον δὲν ὑφίστανται ἐνταῦθα οἱ κοινωνικοὶ ἐκεῖνοι ὅροι, οἵτινες ἀναγκάζουσιν ἐν Εὐρώπῃ τὴν νεάνιδα νὰ γείνη βιοπαλαιστής, πάνυ ὀρθῶς ποιήσαντες ἐθέμεθα ὡς σκοπὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως ταύτης τὴν γενικὴν ἢ ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν ἢτοι τὴν ἀρμονικὴν καὶ κανονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν, διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων καὶ τὴν παροχὴν τῶν πρακτικῶν ἐκείνων γνώσεων, ὅσαι ἀπαραίτητοι θεωροῦνται, ὅπως ἀναδείξωσιν τὴν Ἑλληνίδα καλὴν σύζυγον, μητέρα καὶ οἰκοκυράν. Ἄλλ' ὁ σκοπὸς οὗτος, διὰ τῶν μέσων, ἅτινα διεθέσαμεν καὶ τῆς ὁδοῦ ἣν ἠκολουθήσαμεν, δὲν ἐπετεύχθη ἐπαρκῶς. Οὔτε τὸ σῶμα τῆς Ἑλληνίδος διαπλάσσεται νῦν διὰ τῆς ὑγιεινῆς καὶ γυμναστικῆς, οὔτε τὸ ἦθος διὰ τοῦ προσωπικοῦ παραδείγματος τῶν διδασκαλιστῶν καὶ τῶν ἄλλων παιδευτικῶν πρακτόντων, οὔτε τὴν ἀπαι-

τουμένην ἱκανότητα καὶ ἐμπειρίαν εἰς τὰ οἰκιακὰ ἔργα ἀποκτᾷ.

Ἐνῶ πολλαχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἡ σωματικὴ καὶ πρακτικὴ ἀγωγή ἐπιμελῶς καλλιεργεῖται ἐν τοῖς διαφόρου βαθμοῦ σχολείοις τῶν θηλέων καὶ ὁσημέραι προάγεται καὶ ἐνισχύεται ἱκανῶς διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἰδιαιτέρων σχολῶν τῶν οἰκιακῶν ἔργων καὶ τῆς χειροτεχνίας, παρ' ἡμῖν παρημελήθη, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τῆς πνευματικῆς τῆς λίαν κοπιώδους καὶ ἐκνευριστικῆς ἐσχάτως καταστάσεως διὰ τε τὸ ποῖον καὶ ποσὸν τῶν διδασκομένων μαθημάτων. Ἐνῶ ὁ περισσότερος τῆς διδασκαλίας χρόνος διατίθεται ἐκεῖ εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, μὴδ' αὐτῆς τῆς μαγειρικῆς ἐξαιρουμένης, εἰς τὴν χειροτεχνίαν, τὴν ὑγιεινὴν, τὴν γυμναστικὴν, τὴν ὠδικὴν, τὴν πρακτικὴν παιδαγωγικὴν καὶ τὴν ἀνθοκομίαν, ἡμεῖς ἐνταῦθα κατατρίβωμεν τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς, τοῦ συντακτικοῦ, τῆς γεωμετρίας, τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς Γαλλικῆς.

Ὁπόσης βλάβης ἀντὶ ὠφελείας πρόξενος γίνεται ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γλώσσης εἰς τὰς μαθητριάς πάνυ ἐναργῶς καὶ εὐφρέστατα διὰ τῆς γραφίδος περιέγραψεν ὁ διαπρεπὴς παιδαγωγὸς Χ. Παπαμάρκου πρὸ τινῶν ἐτῶν (Δημ. Παιδαγ. Σ. Κυριακάτου σελ. 156—157).

«Διδάσκωμεν τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ εἰς τὰ κοράσια ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔτους αὐτῶν καὶ ἐφεξῆς. Πρὸς τίνα σκοπὸν; Βεβαίως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διὰ τῆς κατανοήσεως αὐτῶν μετὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν φύσεως μετουσιώσεως τῶν ἐν αὐτοῖς ἀποτεθησαυρισμένων ἀνθρωπιστικῶν ἀγαθῶν. Ἀλλὰ τὰ τόσον ἀνήλικα κοράσια ταῦτα εἶνε νοητικῶς ὠριμα πρὸς τοιαύτην διδασκαλίαν; Ἀλλὰ διὰ νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν, δὲν πρέπει ὅπως οὖν νὰ ἐννοῶσιν τὴν γλῶσσαν, τὴν σύνταξιν, τὴν μορφήν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων; Ἀλλὰ δύνανται ταῦτα νὰ ἐννοηθῶσιν ἄνευ τῆς μαθησεως τῆς γραμματικῆς, τοῦ συντακτικοῦ, ἄνευ ποιᾶς τινος γνώσεως τῆς ἀρχαιολογίας, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων; Ἀλλὰ δύνανται πάντα ταῦτα νὰ διδαχθῶσιν εἰς κοράσια, τόσον ὀλίγον χρόνον πρὸς τοῦτο ἔχοντα νὰ διαθέσωσι καὶ τόσα ἄλλα πολλὰ καὶ προσφορώτερα εἰς τὴν ἰδιόρρυθμον φύσιν καὶ τὸν προορισμὸν αὐτῶν ἠνεγκασμένα νὰ μάθωσιν; Ἐὰν δὲ οὕτως ἐχόντων τῶν κατὰ τὰ κοράσια, ἀρχίσωσι ταῦτα διδασκόμενα τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτῶν ἐστὶ ὅλως διάφορος τῆς νῦν, ἐστὶ δηλ. εὐμέθοδος, τί μέχρι τέλους τῶν βραχειῶν σπουδῶν αὐτῶν θὰ κατορθώσωσι νὰ μάθωσιν ἐξ αὐτῶν; Εἶναι δυνατόν ἄλλο τι πλὴν τῶν ἀχύρων καὶ τῶν φλοιῶν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων; Πλὴν δηλ. τῆς τεχνολογίας τῶν γαστήρων καὶ γαστράσι . . . τῶν χειρῶν καὶ χερσῶν, ταῖς χεῖρες καὶ χέρεσι καὶ χερσὶ κτλ.: Ἀλλὰ ποῖα ἢ παιδευτικὴ δύναμις τούτων; Τί ὠφελοῦνται εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ βίου αὐτῶν, εἰς τὴν διακρῦθμισιν τῶν ἡθῶν αὐτῶν, εἰς τὴν μάθησιν τῆς μητρικῆς γλώσσης αὐτῶν τὰ δυστυχῆ τέκνα ἡμῶν ἐκ τῆς διὰ τοσοῦτων μόχθων καὶ ἀγρυπνιῶν καὶ δακρύων κανευρικῆς δικταράξεως καὶ ὠχρότητος καὶ αἰμοπτυσίας καὶ ἀηδίας κτηθέντος τέλος πάντων διανοητικοῦ τούτου πλούτου αὐτῶν; Ποῖα δὲ σώφρων καὶ ἔλλογος καὶ βιωφελὴς καὶ Ἑλληνοπρεπὴς καὶ ἐπίχαρις χρῆσις δύναται ποτε νὰ γείνη τοιαύτης γυναικείας κεφαλῆς ἐκ τοιούτων παγερῶν καὶ ἀμόρφων σπαρχυμάτων μεστῆς; Καὶ ἀποροῦμεν ἔπειτα διὰ τὴν διε-

στραμμένην παιδείαν, ἣν πάντες οἱ ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα σχολείων ἀποφοιτῶντες Ἑλληνόπαιδες ἐκ τῶν μυχαιτάτων τῆς ψυχῆς αὐτῶν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν αἰσθάνονται.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΝΙΚΟΛ. ΚΟΥΤΙΜΟΣ

δημοδιδάσκαλος

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΟΠΛΙΣΜΟΣ

•Καὶ τῶν δώρων τιμιώτατα αὐτοῖς
[τοῖς Κρησίν] εἶνε τὰ ὄπλα».

Σιγάβων

(Συνέχεια ἐκ τοῦ 1400 φυλλαδίου)

4. — Ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι τοῦ 17^{ου} αἰῶνος

Καὶ ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος μ. Χ. ὑφίσταται μὲν τὸ τόξον, ἀλλὰ καθιερώθησαν καὶ ἄλλα συστήματα ὀπλισμοῦ, πρὸ πάντων ἐπὶ Ἐνετοκρατίας.

Ὀυτως ἐν ἔτει 70 μ. Χ. ὅταν ἐκυριεύθη ἡ Κρήτη ὑπὸ Κουίντου Μετέλλου «ὑπέφερον οὗτος ἐπὶ τρεῖς χρόνους τὰς προσβολὰς εἰκοσιτεσσάρων χιλιάδων ἀνδρῶν ἐμπειροτάτων εἰς τὴν τοξευτικὴν καὶ τὴν λογχευτικὴν».

Μετὰ ταῦτα ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, μέχρι τοῦ 1204 δὲν ἀπαντῶσι σχετικαὶ πληροφορίαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ πέρα τοῦ 1204 μέχρι τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον τὸ τόξον, πιθανόν, ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περιόδον τῶν ἑνδεκα αἰῶνων ἐπικρατοῦν ὄπλων ἦν τὸ τόξον.

Ἐπὶ Ἐνετοκρατίας (1204—1269) ἡ Διοίκησις τῆς Κρήτης ὤφειλε νὰ προμηθεύῃ εἰς τὸν Διοικητὴν τῶν ἐν Ἀδρίᾳ ναυτικῶν δυνάμεων δύο τριήρεις. Αὗται ἦσαν ἐμπορικαὶ γαλέραι, ἐξοπλιζόμεναι δαπάναις τοῦ ναυστάθμου καὶ τῆς Κρητικῆς Κυβερνήσεως. Ἐκάστη εἶχεν ἐκτὸς τοῦ συνήθους πληρώματα τρεῖς τοξότας ἐξ εὐγενῶν καὶ 15—20 ἐκ τοῦ ὄχλου.

Περὶ τούτου γίνεται μνεῖα καὶ εἰς μελέτην τοῦ σφεῦ Γάλλου Α. Haudebourc ὡς ἐξῆς: «Οἱ πόλεμοι τῆς Βενετίας καθίστων ἀναγκαίαν ἐν Κρήτῃ τὴν στρατολογίαν τῶν περιφρήμων ἐκείνων τοξοτῶν, ὧν ἡ ἱκανότης ἦτο ἐξακευστή, καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν τριήρεων διὰ τὸν κόλπον (Ἀδρία)».

Ἐν ἔτει 1263 «πρέσβεις ἔφερον εἰς τὸν στρατηγὸν Καλλέργην δῶρα ξίφη, μαχαίρας, πελέκεις καὶ ἕτερα ὄπλα λομβαρδικῆς κατασκευῆς». Ὅταν δὲ τῷ 1344 μ. Χ. συνέρρουσιν οἱ Κρητῆς ἀθρομήτως εἰς τὴν κατὰ τῶν Λατίνων σταυροφορίαν περιγράφονται ὀπλισμένοι μὲ τόξα, λόγχας, μαχαίρας, ρόπαλα, ὀβελούς καὶ πελέκεις.

Καὶ ἐν ἔτει 1499 διαπρέψαντες οἱ Κρητῆς τοξόται ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Νεαπόλεως ἐζήτησαν παρὰ τῶν ἀρχῶν νὰ παραχωρηθῇ καὶ εἰς τὸν Κρητικὸν λαὸν κανὲν ὄφρικιον τῆς Καγκελαρίας ὅπερ ἐν τούτοις δὲν ἐπετεύχθη.

Εἰς κοινῶς ἀκούον δὲ τραγοῦδι τῆς Κρήτης ἀναφέρεται «καὶ παλληκάρια Κρητικὰ μὲ σίδηρα ζωσμένα» ἦτοι μὲ σιδηρὰν πανοπλίαν.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος (1500—1510) εἰς μαχηταὶ ἔφερον τόξον, κοντάρι καὶ σκουτάρι, ἦτοι σιδηρὰν ἀσπίδα. Βραδύτερον δὲ (1570) ἀναφέρονται τόξα, λογχεδρέπανα, πελέκεις καὶ πυροβόλα, καλούμενα σπιγγάρ-

δαι, κατακορνάκι καὶ κερβοτάνα (α), τὰ ὅποια ἐξεκρότου διὰ θρυαλλίδος καὶ ἠκόντιζον λιθίνας βολίδας. Τότε εἶχον τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ὀπλισμένην μὲ πηχουαίαν σπάθην, σύμβολον εὐγενείας, ἀνηρτημένην εἰς πλατὺν δερμάτινον ζωστήρα, μὲ λαβὴν κωδωνίζουσαν ἀργυροῦν κροσσόν. Οἱ νέοι, πλὴν τῆς σπάθης, ἔφερον εἰς τὸν ζωστήρα καὶ ξιφίδιον, ἢ ἐπίχρυσος θήκη τοῦ ὁποῦ ἔλαμπεν.

Εἰς τοὺς ἐπομένους στίχους τοῦ Μπουναλῆ γίνεται μνεῖα ὄπλων χρησιμοποιοῦμένων ἐν ἔτει 1645 κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Χανίων ὑπὸ τῶν Τούρκων:

Καὶ τοὺς Ρωμαίους θέλει ἴδει πῶς εἶνε παλληκάρια,
σαῖται, βόλια δὲν ψηφοῦν, λουμπάρδαις καὶ κοντάρια.
Ἡ χώρα οὐλὴ ἄναπτε εἰς τὰ τειχὰ τριγύρου,
κ' ὄλ' οἱ Ρωμαῖοι ἐβιάζοντα ἀρχομπούζαις (β) νὰ σύρου.

Καὶ τῷ 1703 περιγράφονται οἱ Σφακιανοὶ ὑποδεδεμένοι ἕως τὸν ὀμφαλὸν καὶ βαδίζοντες πάντοτε μὲ τὸ τόξον ἐπ' ὤμου, σπάθην καὶ τὴν βελουθήκην πλήρη βελῶν εἰς τὴν πλευρὸν. Μόλις δ' ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ἐγκατέλιπον οὗτοι τὸ προγονικὸν τόξον καὶ καθιέρωσαν τὸν νέον ὀπλισμὸν.

Τέλος δ' ἐν ἔτει 1768 ἀπαντῶσι περὶ τῶν Κρητῶν τάδε: «Οἱ κάτοικοι τῆς Κρήτης ἀγαπῶσι πολὺ τὴν τοξευτικὴν».

Ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων τοίχων ταύτης τῆς Νήσου δὲν φαίνονται ἄλλα τινὰ σύμβολα, εἰμὴ φαρέτραι. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι μετεχειρίζοντο ὁμοίως τὴν σφενδόνην. Πιθανὸν νὰ μετεχειρίζοντο διὰ βέλη τῶν τῶν μικρῶν εἶδος τῶν σκληρῶν καλάμων, τὸ λεπτὸν καὶ ἀκανθωτὸν, τὸ φυόμενον εἰς τὰς παραθαλασσίους ἄμμους τῆς Νήσου».

Ἔσται τὸ κεφάλαιον. — Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος μέχρι σήμερα

Γ. Ἰακ. Καλαϊδάκης

ΔΥΟ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ ΕΝ ΚΡΗΤῃ

(ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΥΠΟ Β.)

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος)

Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος: τί νὰ πράξωμεν λοιπόν; Ἄνευ ὕδατος ἀνευ τροφῆς, ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους μακρὰν ἀνθρωπίνης βοηθείας, ἐν νυκτὶ σκοτεινῇ. Ἐμπροσθεν ἡμῶν ὑπῆρχον σωραὶ ἀγρίων λίθων, καθιστώντων ἐπικίνδυνον πᾶσαν κίνησιν. Ἐν βῆμα ἀκόμη καὶ ἦτο δυνατὸν καὶ ἵππος καὶ ἀναβάτης νὰ κατακρημνισθῶσιν ἐκ τῶν βράχων. Ἐν ἀμηχανίᾳ εὐρισκόμενοι, ἐπὶ ἀγνώστου καὶ ἀδιαβάτου ἐδάφους, παρασκευαζόμεθα ἵνα ἀναμεινωμεν ἐνταῦθα τὴν πρῶταν, ὅτε ὁ σουδαρῆς ἡμῶν ἀνήγγειλεν ὅτι ἐπανεῦρε τὸν δρόμον. Ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐγνώσθη δὲν εἶχομεν ἀποπλανηθῆ, ἀλλὰ καταιγίδες τοῦ

(α) Spingarda λέγεται ἰταλιστὶ μηχανὴ πολεμικὴ λιθοβόλος, δι' ἧς κατηδάφροντο τοῖχοι καὶ ὄνομα μικροῦ τηλεβόλου.—Κερβοτάνα καὶ Κατακορνάκι ἦσαν ὀνόματα μεγαλειτέρων τηλεβόλων.

(β) Τὸ ἀρχομποῦζι ἦτο ὄπλον βραχύκανον καὶ πλατύστομον. Arquebuse καλεῖται γαλλιστὶ ἄγνωστόν μοι εἶδος τουφεκίου. Λουμπάρδα καὶ Μπουμπάρδα ἐρμηνεύονται εἰς τὸ λεξιλόγιον τοῦ πονήματος «Ὁ Γάμος ἐν Κρήτῃ» ὅτι ἦσαν τηλεβόλα, κανόνια καὶ γαβάνια, τὰ ὅποια ἴσως ἐφευρέθησαν ἐν Λομβαρδίᾳ, ἢ ἐκεῖ ἦτο τὸ ὄπλοισίον, ἐν ᾧ κατασκευάζοντο.

χειμώνος είχαν καμπάς τινος τοῦ ἐλικοειδοῦς ὁρόμου κατο-
χῶσαι διὰ λίθων. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ διέλθωμεν τὸ μέρος
τοῦτο, σὺρνοντας ἐκ τῶν χαλινῶν τὰ ζῦα καὶ βαδίζοντας τε-
τραποδηδόν.— Μετὰ τινὰ τέταρτα τῆς ὥρας τῆς ἐκ τοῦ
ὄρους καταβάσεως, ἄτινα ἐφάνησαν εἰς ἡμᾶς ἀτελεύτητα,
ἐπλησίαζον εἰς ἡμᾶς δύο φῶτα. Ἄλιεις τινες ἤκουσαν ἡμῶν
κραυγαζόντων καὶ λαλούντων, καὶ ἀμέσως ἐξεκίνησαν ἵνα
βοηθήσῃσι εἰς τοὺς ἀποπλανηθέντας. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι
οἱ μὴ ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ κεχρισμένοι ἐπετέλεσαν ὡς ἀλη-
θῶς ἔργον Σαμαρείτου.

•Soht, win Wille sind noch bessere Menschen•

«Ἰδέτε, ἡμεῖς καίπερ ἄγριοι εἴμεθα καλλίτεροι ἄνθρω-
ποι». Ἄνευ κινδύνου ἐφθάσαμεν πάλιν εἰς τὴν παραλίαν
καὶ οἱ ἐκούσιοι ἡμῶν ὁδηγοὶ εἶχον τὴν πρακτικὴν σκέψιν
νὰ ὁδηγήσῃσιν ἡμᾶς εἰς τὴν πρώτην τυχοῦσαν οἰκίαν ἐνθα
θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εὕρωμεν «ρακὴν», τὸ παυσίπονον τοῦτο
τῶν καταπεπνημένων. Ἐπρεπε δ' ἔμως νὰ διαβῶμεν
ἀκόμη ποταμὸν τινὰ πρὶν ἢ περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς
νυκτὸς εὕρωμεν κατάλυμα εἰς τὸ πενιχρὸν χωρίον Ἁγία
Ρουμῆλη. Τὸ δεῖπνον συνίστατο τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἰς
σοῦπαν συμπεπυκνωμένην ἐκ τοῦ καταστήματος Scheller
ἐν Χίλδδουρχάουζεν, ἣ ὁποῖα ἅπαξ ἐτι ἀπεδείχθη βοηθὸς
ἐν ἀνάγκῃ. Μετὰ ταῦτα ἐπορευθήμεν διὰ νὰ κοιμηθῶμεν,
φοροῦντες καὶ τὰ ἐνδύματα τῆς ἡμέρας, εἰς δωμάτιον πρὸς
ἃ παραβαλλόμενον καὶ τὸ χειριστὸν στρατιωτικὸν κατάλυμα
ἐν Γαλλία θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ πολυτελὲς αἴθουσα.
Ὅρνιθες καὶ τὶς χοίροι ἦσαν οἱ σύντροφοι ἡμῶν, τοῦ χοίρου
δὲ τούτου τὸ νεογνὸν σφάγνεν πρὸς χάριν ἡμῶν ἑσταζεν
αἷμα, ἀνηρτημένον ἐκ τινος δοκοῦ, ἣ ὁποῖα ἐν τῇ μέσῃ τοῦ
δωματίου ὑπεστήριζε τὴν στέγην· παρὰ πάντα δ' ἔμως
ταῦτα θὰ ἐκοιμώμην καλῶς, ἂν μὴ οἱ ἀδιάλλακτοι ἐχθροὶ
μου, οἱ κόρες καὶ οἱ ψύλλοι, τὸν ὕπνον μου, τὴν δευτέραν
ταύτην τέρψιν ἐν τῇ συμποσίῳ τῆς φύσεως, οὕτως ἐλυμαί-
νοντο, ὥστε νὰ μὴν δύναμαι νὰ λάβω τὴν ἀπέλαυσιν τούτου
ὑπ' ὄψιν πρὸ τῆς πρωΐας, ὅτε τὰ νεῦρά μου καὶ ὀλόκληρον
τὸ σῶμα εἶχον ἀπομακρυνθῆ ἐκ τοῦ καμάτου. Κατὰ τὴν νύκτα
μετήνεγκον οἱ μνημονευθέντες ἄλιεις τὰς ἀποσκευὰς ἡμῶν,
ἃς εἶχομεν ἀφήσει παρὰ τὴν παραλίαν ἕνεκα ἐξαντλήσεως
τῶν δυνάμεων τῶν ζῦων· δὲν ἠδυνάμεθα λοιπὸν ἕνεκα
τούτου νὰ ἐκκινήσωμεν τῇ 30ῇ λίαν πρωΐ, ὅπως ἐπεθύμουν.
Ἐδέησε νὰ πρᾶσκειάσωμεν πρότερον φαγητὸν διὰ νὰ φά-
γωμεν, καὶ νὰ ἀναμείνωμεν ἕως ἔστου ψηθῇ τὸ χοιρίδιον
καθ' ὀμηρικὸν τρόπον ἐπὶ ξυλίνης σοῦβλας καὶ ἐν ἀνοικτῇ
πυρὶ. Πρὸς τὴν ἐκπεμπομένην ὁσμὴν τοῦ χοιριδίου ἀνεμι-
γνύετο λίαν εὐαρέστως ἡ ὁσμὴ ἀνθούσης λεμονέας. Ὅτι
δὲ ἠδύνατό τις τὴν προηγούμενην ἑσπέραν νὰ μαντεύσῃ,
μόνον τοῦτο ἐβλέπομεν ἤδη· εὐρισκόμεθα παρὰ τὴν ἔξοδον
ἀλπειᾶς φάραγγος, ἧς οἱ τιτανῶδεις τοῖχοι λίαν ἀποτόμως
προεξεῖχον. Δὲν εἶχομεν ἀκόμη χίλια μέτρα ἀπομακρυνθῆ
τοῦ νυκτερινοῦ ἡμῶν καταλύματος καὶ εἶχομεν ἤδη διέλθει
πλειστάκις ἄνω καὶ κάτω τὸν ρύακα τῆς Σαμαριάς, προ-
χωροῦντες πάντοτε ἔφιπποι διὰ μέσου τῆς εὐρείας χαράδρας,
ἧς οἱ βράχοι εἰς ἰλιγγιώδεις ὕψος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον
ἀνυφοῦντο. Δύναται τις προσφόρως νὰ παραβάλλῃ τὸ μέρος
τοῦτο πρὸς τὴν κοιλάδα, ἧτις ὀπισθεν τοῦ Ἁγίου Βαρθολο-
μαίου ἐν Koenigssee (ἐν τῇ Ἄνω Βαυαρία) ἐκτείνεται πρὸς

τὸ ὄρος Watzmann, ἀλλ' ἐνταῦθα αἱ ἐκατέρωθεν πλευραὶ
πλησιάζουσι πρὸς ἀλλήλας πολὺ περισσώτερον, καὶ δὲν
ἠδυνάμεθα διὰ τοῦτο δυστυχῶς νὰ ἴδωμεν ἕνεκα τῶν νεφῶν
τὰς χιονοσκεπεῖς αὐτῶν κορυφὰς καὶ ἄκρας. Δὲν μετὰ οὗ
ὅτι ἀπνευμα ἀφειδῶς πάντα τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα εἰς τὰς
ἀνωτέρω μνημονευθείσας τρεῖς χαράδρας, διότι εἶνε ἀδύνα-
τος ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν περιγραφή. Ὁ ἄνθρωπος ἵσταται ἐν
λυπηρᾷ ἀδυναμίᾳ πρὸ τῆς μεγαλειότητος τῆς φύσεως, ἧτις
ἐκφοβίζει μὲν ἀλλὰ καὶ ἐξυψοῖ συγχρόνως αὐτόν. Ὁ καθα-
ρὸς ὡς κρύσταλλος καὶ πῶς διαφανῶς κυανίζων χεῖμαρρος,
ὅστις πλεισταχοῦ καταλαμβάνει ὀλόκληρον τὸ πλάτος τῆς
χαράδρας οὕτως ὥστε νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς ὁδὸς, ἐπαυξάνει
λίαν τὴν χάριν τῶν τοπίων τούτων. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὀλί-
γον ἔλειπέ ποτε νὰ ἀναγκάσῃ ἡμᾶς νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς
ἀναζητήσιν ἄλλης ὁδοῦ. Εὐρέθημεν ἐξαίφνης πρὸ μικροῦ
καταρράκτου πλησίον τοῦ ὁποῖου δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη διέ-
ξοδος, καὶ οἱ ὁδηγοὶ ἡμῶν εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἵνα
περιδρεχόμενοι μέχρι τῶν ἰσχύων ὑπὸ τοῦ ὕδατος μετα-
φέωσιν ἡμᾶς ἐπὶ τῶν ὤμων εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, τὰ δὲ
ζῦα νὰ ἀποσάξωσι καὶ νὰ σύρωσι πρὸς τὰ ἐπάνω διὰ μέσου
τοῦ ὕδατος. Τοιοῦτόν τι μόνον ἡμίνοι κρητικοὶ ὑπὸ Κρη-
τῶν ὁδηγούμενοι δύνανται νὰ πράξωσιν. Ἡ παράδοξος αὕτη
περιπέτεια ἐπήνεγκεν εἰς ἡμᾶς βραδύτητα μίᾳς ὥρας, ἀλλὰ
εἶχομεν πλέον ὑπερνήκησει τὰ δεινὰ καὶ ἐπορευόμεθα καλὴν
ὁδόν, ὡς ἐκαλοῦμεν ταύτην, δηλαδὴ τριακοντάκις διὰ μέσου
τοῦ ποταμοῦ καὶ πάντοτε πρὸς τὰ ἐπάνω. Ἴνα ἀναμνη-
σθῶμεν τελείως τῶν γερμανικῶν ἡμῶν ἄλπεων διήλθωμεν
δάσος πευκῶν καὶ κέδρων, αἵτινες θὰ ἦσαν πολὺ παλαιαί,
ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν θαυμασιῶν αὐτῶν κορμῶν.
Ἄφου δὲ τέλος ἀνήλθομεν καὶ τὸ Κακόσκαλο μεταξὺ χιόνων
ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν καὶ ἐντὸς νεφῶν ψεκαζόντων ἡμᾶς
διὰ παγερᾶς βροχῆς, εὐρέθημεν ἐπὶ τοῦ ὄροπέδιου Ὁμαλοῦ,
ὕψους 5600 ποδῶν. Ὡ, ὦ πῶς ἐσύριπτεν ἐκεῖ ὁ ἄνεμος, ρί-
πτων κατὰ πρόσωπον ἡμῶν νιφάδας. Ἐν τῇ Πύργῳ ἑθερ-
μάναμεν τὰ ἀπονεναρκωμένα ἐκ τοῦ ψύχους μέλη ἡμῶν
καὶ προεγευματίσαμεν. Εἶτα πάλιν κατήλθομεν μέχρι τοῦ
χωριδίου Λάγος ἐνθα διενυκτερεύσαμεν. Τὸ μικρὸν τοῦτο
χωρίον ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μόνον οἰκιῶν, ὅτε δὲ ἤκουσαν
ἡμᾶς οἱ χωρικοὶ θαυμάζοντας περὶ τούτου, ἀπεκρίθησαν.

«Ἐπρεπε νὰ ἤρχεσθε πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως». Ἡ ἐπανά-
στασις αὕτη, ἣ τετάρτη κατὰ τὴν παρούσαν ἑκατονταετη-
ρίδα, θὰ ὑπῆρξε φοβερά, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἐνταῦθα. Τὴν
ἑσπέραν ἐδράσαμεν σοῦπαν ἐν χώρῳ ἄνευ καπνοδόχης—
δύναται τις νὰ φαντασθῇ τί καπνὸν θὰ εἶχομεν— καὶ ἐκοι-
μήθημεν ἐπὶ τοῦ χορτοβολῶνος, οὗ αἱ σανίδες μένον κατὰ
τὸ ἥμισυ εἶχον τοποθετηθῆ, παρέχουσαι οὕτω εἰς τοὺς νυ-
κτοπόρους καταλληλοτάτην εὐκαιρίαν πρὸς «τοῦμπες».

Τῇ 30ῇ ἐπανήλθομεν ἔφιπποι μετὰ τεσσάρων ὥρων πο-
ρείαν εἰς Χανία, καὶ τὴν ἑσπέραν ἐπεβιβάσθημεν ἐπὶ ἀτμο-
πλοίου, τὸ ὁποῖον τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐφθασεν εἰς τὸ Με-
γαλόκαστρον (Ἡράκλειον). Μετὰ μεσημβρίαν ἀπεπλεύσαμεν
καὶ ἐκ τοῦ λιμένος τούτου καὶ ἐγκατελίπομεν τὴν Κρήτην.
Μέχρι οὗ τὰ σκότη τῆς νυκτὸς κατέλθωσι, προσνεύει εἰς
τὸν ταξειδιώτην ὁ ὑπὸ μικροτέρων συντρόφων γραφικῶς
περικυκλούμενος μεγαλοπρεπῆς ὄγκος τῆς Ἰδης, εἰς ἧς τὰς
φάραγγας οὐχί τις εὐτελής, ἀλλ' ὁ Ζεὺς τὸ φῶς τοῦ κόσμου

είδε. Ἐπί πολὺ ἰστάμην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ ἔβλεπον πρὸς τὰ ὀπίσω· καὶ ἀκουσίως τότε ἐγεννήθη ἐν ἐμοὶ ἡ λυπηρὰ ἐρώτησις· Ἢ ἔλθῃ ποτὲ ὥρα καθ' ἣν θὰ ἐπανίδω πάλιν τὴν χώραν ταύτην;

Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ὁ πέθος οὗτος δὲν ἐκπληρωθῇ ποτέ, ἡ ἀνάμνησις δ' ὅμως τῆς ὠραιστάτης ἀλλὰ καὶ ἀτυχεστάτης (1) ταύτης χώρας τῆς Μεσογείου δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ ἐξαλειφθῇ ἐκ τῆς μνήμης μου.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)

ΙΩΑΝ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

ΤΕΡΤΟ

1). Ὁ Ὑψηλὸς συγγραφεὺς τῶν *«Διαμνήσεων»* τούτων θὰ χαίρῃ βεβαίως οἰμωρὸν καὶ Αὐτὸς μὲθ' ἡμῶν χαρὸν δικαίον, διὲν ἡ «ἀτυχεῖα» ἢ «φαινεῖται ὑπαινοσομένος ἐνταῦθα ἐξελίπει σχεδὸν τανὺν καὶ οἷοι ἡ ἀρρήτη ἢ τοσοῦτον ἐθαύμασε καὶ ἠγάπησεν, εὐρίσκειται ἤδη ἐπὶ θύρας τῆς πλήρους «εὐτυχίας» αὐτῆς.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ

Φυσιολογικῶς καὶ ὑπὸ κοινωνικὴν ἐποψίν οὐδὲν τῶν ὀργάνων τῆς ἀνθρωπίνης οικονομίας διεκδικεῖ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἱατρικῇ φιλολογία μεγαλυτέραν σπουδαιότητα ὅσον ὁ ἐγκέφαλος. Σήμερον μάλιστα ὅποτε μεγάλα ἔρευνα καὶ μελέται ἐπλήρωσαν τὸ ἀχανές κενὸν τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ μικροσκοπίου καὶ τῶν παρατηρήσεων τῆς κλινικῆς ἐγνώστη μικροσκοπικῶς καὶ μακροσκοπικῶς ἡ ὕψηλὴ σπουδαιότης τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ἄξονος καὶ διηρημένους ἡ φυσιολογικῆ σπουδῆ αὐτοῦ ἀπάσας τὰς λεπτομερεῖς καὶ ἐνδιαφερούσας συστάσεις καὶ λειτουργίας τοῦ ἐξόχου τούτου δημιουργήματος.

Ἡ ἐπιστήμη βαίνουσα διὰ τῶν φώτων εἰς τὰ ἀχανῆ τοῦ σκότους κενὰ διαλάμπει μὲ ἀδαμαντίνας ἀκτίνας δι' ὧν διορθῶμεν ὑπὸ τοὺς πέπλους τῆς ἀρχαιότητος τὰς ἰδέας καὶ ὑποθέσεις τῆς πιθανολογίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ περιστάμεθα εἰς τὴν σκηνὴν τῶν ἐπιστημονικῶν ἀγώνων, ὅθεν διὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας οἱ λειτουργοὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ παραλαμβάνουσι τὰς ἐπιστημονικὰς ταύτας κατακτήσεις. Εἰς τὸν διάσημον Α. Van Gehuchten ἀνήκει ἡ τιμὴ· διότι πρῶτος διηκούλυε τὰς δικιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις τῶν εὐγενῶν τοῦ ἐγκεφάλου διαμερισμάτων, θέσας οὕτω ἀκλονήτους ἀνατομικὰς βάσεις, αἵτινες μεγάλως συνετέλεσαν εἰς συστηματικὴν σπουδὴν καὶ κατανόσιν τῶν πολλαπλῶν καὶ σπουδαιωτάτων φυσιολογικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἐγκεφάλου. Μικρὰν θὰ ποιήσωμεν παρέκκλισιν, σημειοῦντες τὸ βῆρος τοῦ ἐγκεφάλου ὅπερ ὡς ὁ καθηγητὴς Debaisieux ἠρεύνησεν εἰς μὲν τὸν ἄνδρα εἶναι περίπου 1.287 γραμ., εἰς δὲ τὴν γυναῖκα 1.217. Ἀνεξαρτήτως τῶν ἀριθμῶν τούτων τὸ παγκόσμιον πάνθεον τῶν μεγάλων τῆς Ἐπιστήμης ἀνδρῶν ἔδωκε βάρη τοῦ ἐγκεφάλου ὑπέροχα· οὕτω τοῦ φυσιοδίφου Cuvier ὁ ἐγκέφαλος ἦτο 1.831 γραμ., τοῦ Κρόμβελ 2.229, τοῦ Βύρωνος 2.238, τοῦ Γαμβέτα 2.146, τοῦ Νεύτωνος 2.124, τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος 1960 γραμ. Ὁ καθηγητὴς Verriest ἐποίησατο εἰδικὴν μελέτην τῶν ἐν Ἀμβέρσῃ θανόντων πολυγλώττου καὶ σοφοῦ Φλαμανδοῦ Guido Gezelle, οὗτινος ὁ ἐγκέφαλος εἶχεν βῆρος 1.670 γραμ. καὶ διέκρινε περὶ τὸ κέντρον τοῦ λέγειν, εἰς τὸ ἀριστερὸν ἡμισφαίριον καὶ εἰς τὸν τρίτον μετωπικὸν τοῦ ἐγκεφάλου γύρον, σημαντικὴν προεξοχίαν, ἣν τινα ἀπεκάλεσεν ἔδραν ἢ κέντρον τῆς πολυγλωττίας.

Αἱ μελέται καὶ κλινικαὶ παρατηρήσεις τοῦ δόκτορος Debaisieux ἀπέδειξαν ὅτι ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐδράζονται πάντα τὰ ἔξοχα καὶ ἰδεώδη μελήματα τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλοφυίας· οὕτω συγγραφεῖς, μαθηματικοί, φιλόλογοι, στρατιωτι-

κοί, ἱατροί, πολιτικοὶ καὶ πᾶν τὸ ἐξέχον ὅπερ ἀθηντικῶς ἀνεγνώρισεν ὁ πολιτισμὸς τέλειον, ἔχει ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τὸ ἀντιστοιχοῦν κέντρον τῆς εἰδικότητος αὐτοῦ Σύγχρονος· ἔργασια τοῦ μεγάλου Λομπρόζου sur les stigmates de Criminalité ὑπερμαχοῦσι τῶν ἄνω ἰδεῶν καθ' ὅτι εἰς χροστομάς περιβοήτων κακούργων εὐρέθη μέρος τοῦ ἐγκεφάλου ἐν ὑπερτροφίᾳ σημαντικῇ, ἣτις εὐλόγως ἔλαβε τὸ ὄνομα κέντρον τῶν κακῶν ἐνοτήτων.

Παρίδηλον ὅτι ὁ ἐγκέφαλος εἶναι ταμεῖον ἀπάντων τῶν συναισθημάτων· πᾶσα εἰκὼν, πᾶσα ἰδέα, πᾶν εἶδος συλλεγισμοῦ, ἀφοῦ διατρέξῃ τὰ διάφορα κέντρα διὰ τῶν νευροκυττάρων συνδέσμων Centre d'Association καὶ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἔρχεται εἰς τὴν ἐν τῷ ἀριστερῷ μετωπικῷ λοβῷ θέσιν καὶ ἔδραν τῆς λαλιᾶς καὶ ἐκείθεν εἰς τὰ κέντρα τῆς μνήμης, τῆς σκέψεως καὶ κινήσεως ὅθεν εἰς τὰ συνδυακὰ ταῦτα νευροκύτταρα, ἀτινά εἰσι ὑπὲρ τὸ δισεκατομμύριον ἐπεξεργάζεται, ἐγκρίνεται, τελειοποιεῖται ἢ καὶ ἀπορρίπτεται! Οἱ ἐν λόγῳ σύνδεσμοί εἰσι παράγοντες πάσης ἐργασίας, δρώσι, κινεῖται· καὶ ἐκπέμπουσι σπινθηρὰς ἠλεκτρικοῦς πρὸς τὸν ἔσω καὶ ἔξω κόσμον πρὸς πραραγωγὴν οἰασθήποτε ἐργασίας, ἐφευρέσεως, ἐπιτημῆς, αἵτινες δικαίως καλοῦνται διανοητικά.

Τυχάνει γνωστὸν ὅτι τὸ ultimam moriens εὐρίσκειται ἐν τῇ δεξιᾷ καρδίᾳ, ἐν τούτοις τὸ nodus, τὸ κέντρον τῆς ζωῆς εὐρίσκειται ἐν τῷ νευράξονι, εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἐδράζεται ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ δὴ εἰς τὰ τῆς ἐνώσεως κέντρα Centre d'Association, ὅθεν διὰ τούτων ρυθμίζει ἅπαντα τὰ διανοήματα τῆς ἀνθρωπίνης οικονομίας. Διάσημος ἱατροφιλόσοφος H. Hubert φρονεῖ ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι σπινθὴρ τοῦ ζωϊκοῦ ρεύματος αἰώνιος καὶ ἄυλος, ἐπιτρέπεται δὲ σήμερον νὰ πιστευθῶμεν κατόπιν τῶν δαιμονίων τοῦ Μαρκόνι ἀνακαλύψεων ὅτι ὁ σπινθὴρ οὗτος εὐρίσκειται ἐν διηνεκεῖ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν τῆς φύσεως τοιούτων καὶ ἐπομένως ἐπικοινωνεῖ μεθ' ἀπάντων τῶν τε ὀρατῶν καὶ ἀορατῶν δημιουργημάτων Αὐτῆς ὅθεν ἀρύεται τὸ τέλειον καὶ ἰδεώδες. Τὰ δύο ταῦτα ρεύματα τοῦ σύμπαντος καὶ τὸ ἀνθρώπινον συμβαδίζουσι μέχρις ἐξαντλήσεως τοῦ δευτέρου, ὅποτε τοῦτο ἔλκεται καὶ ἀφομοιοῦται τῷ πρώτῳ ὡς πνεῦμα ἀφθαρτον καὶ αἰώνιον. Φρονοῦμεν ὅτι τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀρμόζων ἔρισθος τῆς ψυχῆ. Ἡ πηγὴ τῶν ρευμάτων τούτων διεπλάσθη ἐκ τῆς ὕλης ἀλλ' ὡς ὁ θεὸς Παστὴρ ἔλεγεν αὐτὴ ἐδημιουργήθη ὑπὸ χειρὸς στιβαρᾶς, ἣτις ἐφεῦρε, διέπλασε, συνέθεσε καὶ ἐτελειοποίησεν αὐτὴν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ἐγκεφάλῳ ἔνθα ἡ ψυχὴ ἐπικοινωνεῖ τῆς ἀφθαρσίας καὶ αἰωνιότητος ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ.

Δ-ος Σ. ΜΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ἱατροῦ

ΑΙ ΣΦΑΓΑΙ ΤΗΣ 12 ΜΑΪΟΥ 1896

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου]

Τὴν Τρίτην ἡ σφαγὴ ἐξηκολούθησεν. Εἰς τὴν συνοικίαν «Σπλάντζι» ἐφάνευσαν ἀρτοποιίην τινὰ μετὰ τῆς συζύγου του. Ἐτερος Χριστιανὸς ὀνόματι Γεώργιος Θυμάκης ἢ Κάλπη, ἐφρονεῖτο εἰς τὸ Κοῦμ Καπὶ ὑπὸ στρατιωτῶν, ὑποβληθεὶς εἰς μαρτύρια φρικώδη. Τοὶ ἀπέκοψαν τὰ ὦτα, τὴν μύτην καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοῦ ἀπελέπισαν τὸ στήθος καὶ τὴν ράχην καὶ διατρύψαντες τὴν κοιλίαν του διὰ τῆς ξιφολόγητος ἐξήγαγον ἀπαθέστατα τὰ ἔντερα του καὶ τὰ ἐρριψαν εἰς τοὺς λείχοντας τὰ αἵματα κύνος. Εἰς τὴν ἀγρίαν ταύτην σκηνὴν παρίστατο καὶ εἰς ἰμάμης καὶ σμῆνος Τούρκων. Μετὰ ταῦτα ἔρριψαν τὸ ἄμορφον πλέον πτώμα εἰς τὴν θάλασσαν ἔρμαιον τῶν κυμάτων.

Τὴν ἐξέλιξιν ἑλης αὐτῆς τῆς αἱματηρᾶς σκηνῆς παρηκολούθησε διὰ τοῦ τηλεσκοπίου του ὁ Πρόξενος τῆς Αὐστρίας κ. Πίντερ ἐκ τοῦ Προξενείου.

Εἰς τὸν Κάτωλα ἐσφάγη ὑπὸ στρατιωτῶν ὁ Θ. Τρούλης, γαμβρὸς τοῦ κ. Ἰωάννου Παπαδάκη, δημοσιογράφου.

Ὁ Ἀρχιερεὺς ἐξῆλθεν ὅπως καθησυχᾶσθαι τὰ ἐξημμένα πλείματα τῶν Χριστιανῶν κατὰ παράκλησιν τοῦ Τουρχάν πασᾶ, ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἐκκενοῦσι τὰ ἔπλα των κατ' αὐτοῦ καὶ ὀλίγον ἔλεψε νὰ τὸν φονεύσουν, ἀναγκάζεται δὲ νὰ κλεισθῆ εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν του ἔντρομος.

Ὁ στρατὸς τῆ διαταγῆ τοῦ Χασάν-πασᾶ, Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ τῆς Νήσου, διέπραξε τὰ ἐννέα δέκατα τῶν σφαγῶν. Οἱ ἐντόπιοι κατὰ τὸ πλείστον εἶχον ὡς κύριον ἔργον νὰ ὑποδεικνύωσιν εἰς τοὺς στρατιῶτας τοὺς χριστιανούς, ὅπως τοὺς φονεύωσιν.

Μετὰ τὴν εἰδησιν τῆς ἐνάρξεως τῶν σφαγῶν οἱ Πρόξενοι ἐν σώματι μετέβησαν εἰς Χανία ἐκ τῆς Χαλέπας παρὰ τῆ διοικητῆ Τουρχάν-πασᾶ ὅπως διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῶν σφαγῶν. Παρητήρησαν ὅτι ὁ Τουρχάν πασᾶς διέταξε τοὺς στρατιῶτας, οἵτινες εὕρισκοντο εἰς τὸ Διοικητήριον νὰ ἐκκενώσωσι τὰ ἔπλα των καὶ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶσι τοῦ Διοικητήριου. Οἱ στρατιῶται ἐξεκένωσαν τὰ ἔπλα των, εὐθὺς ὅμως ὁ Διοικητὴς εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν του ἐπαναθέτου τὰ φυσιγγία εἰς τὰ ἔπλα καὶ χύνονται εἰς τὰς ὁδοὺς ὡς ἀστραπὴ καὶ ζητοῦσι θύματα καὶ πάλιν θύματα. Καὶ αὐτοὶ οἱ Πρόξενοι πρὸς στιγμὴν διέτρεξαν σοβαρώτατον κίνδυνον.

Ἐν Χαλέπα πλείττα χριστιανικαὶ οἰκογένειαι κατέφυγον εἰς τὰ Προξενεῖα, ἀλλὰ πάλιν συνηθροίσθησαν εἰς οἰκίας ὀχυρὰς ἵνα ἀσφαλισθῶσιν. Αἱ θύραι, τὰ παράθυρα, οἱ ἐξῶσται καὶ ἐδῶ καὶ ἐν Χανίοις μετεβλήθησαν εἰς δυσγωνίστους προμαχῶνας. Οἱ Χριστιανοὶ καθ' ἑκάστην ἐσπέραν ἐφύλακτον βάρδιαν, ἵνα μὴ καταληφθῶσιν ἑξαφνα ὑπὸ τῶν Τουρκῶν. Οἱ Τουρκοὶ ὡς εἶδον ὀχυρωμένας τὰς περὶ τὸν στρατῶνα Χαλέπας οἰκίας, ὀχύρωσιν τοῦτον κομίσαντες λίθους, καὶ περιφράξαντες δι' αὐτῶν τὴν εἰσοδὸν του. Εἰς τὸ δῶμα τοῦ στρατῶνος κατεσκευάσαν περὶ τὰ εἴκοσι μιτιρίτζια μὲ σμαγδάλια.

Εἰς τὰ Χανία, κατ' ἐπίσημους ἐκθέσεις Μουσουλμάνων ὑπαλλήλων, ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς 28 ἢ 30. Σημειωτέον ὅμως οὗτι ὁ ἀριθμὸς τῶν σφαγέντων εἶνε ὑπερτριπλάσιος ἐντὸς τῶν Χανίων, διότι πλείστων ἢ τύχη ἀγνοεῖται. Οἱ Μουσουλμάνοι ἐφρόντισαν καὶ ἀπέκριψαν πολλὰς δεκάδας πτωμάτων κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἀγγλικῆ θωρηκτοῦ, ἵνα παραστήσωσι τὸ πρᾶγμα ὡς μὴ πολὺ σοβαρόν.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐρρίπτετο τὸ πτώμα τοῦ σφαγέντος, τὴν Τρίτην, Γεωργίου Θυμάκη ἢ Κάλπη εἰς τὴν θάλασσαν, ἠγκυροβόλει τὸ Ἀγγλικὸν θωρηκτόν, τοῦ ὁποῦ ὁ πλοίαρχος ἔθεατο τὴν τραγικὴν σκηνὴν καὶ ἤκουε τὰς ὀξείας κραυγὰς τοῦ θύματος.

Ἡ συγκοινωνία μέχρι τῆς σήμερον ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε δικεκομμένη. Πολλὸ ὀλίγοι εἰσέρχονται ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ αὐτοὶ ἐφ' ἀμαξῶν. Οἱ Μουσουλμάνοι εἶνε φρικωδῶς ἐξηγριωμένοι, ἀναμένοντες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ τοῖς δοθῆ τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ συγχεροῦ ἔργου τῶν σφαγῶν.

(Ἐπιτετα συνέχισα)

ΑΠΟ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ ΕΙΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Τὴν ἐπιούσαν εἶδομεν μόνον πρὸς Βερρᾶν γῆν, τὴν Λυκίαν, εἶτα δὲ ἐπὶ 18 ὥρας μόνον θάλασσαν ἐλαφρῶς ρυτιδουμένην ὑπὸ δροσεροῦ Ζεφύρου, καὶ ὑβρανόν, ἀντανακλώμενον ἐν τῇ διαυγεῖ θαλάσῃ. Καὶ ἤδη τὴν πρωΐαν τῆς 29 Αὐγούστου ἀναφαίνεται πρὸ ἡμῶν τὸ κατὰ Στράβωνα ματσειδῆς ὄρος τῆς Κύπρου, ὁ μεγαλοπρεπὴς Ὀλύμπος, ὁ ἀπὸ πεύκας καὶ σχίνους καὶ πρίνους κατάφυτος, ὁ παντᾶ ὅσοι δειράδας καὶ ρύακας δίκην ἀκτίνων ἐκπέμπων, ἤδη φανεροῦται ἡ πόλις Λεμησσοῦ, ἡ δι' εὐσταλῶν κωδωνοστασίων καὶ ὑψικαρήνων φοινίκων ἐστολισμένη, ἐν εὐφόρῳ πεδιάδι πλαισιουμένη ὑπὸ λάφων εὐγράμμων, ὑπεράνω τῶν ὁποῶν μακρόθεν ἐγείρεται τὸ τόξον τοῦ Ὀλύμπου. Μετ' οὗ πολὺ δὲ ρίπτει τὴν ἀγκυραν ἢ «Γαλάτεια» πρὸ τῆς ἐκ ξύλου καὶ σιδήρου μακρᾶς ἀποβάθρας.

Ἐπιφυλασσόμενος νὰ δημοσιεύσω ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ πλείονα περὶ τῆς «κλεινῆς νήσου», ὡς ἀποκαλεῖ ὁ Σόλων τὴν Κύπρον ἐν τῇ πρὸς τὸν Βασιλέα Κυπράνορα ἐλεγείῳ αὐτοῦ, τῆς διδοῦσης τόσην ὕλην πρὸς περιγραφὴν, ἤδη σπεύδω εἰς τὴν Σαλαμίνα τοῦ Τεύκρου. Μεταβάς ἐκ Λεμησσοῦ εἰς Λάρνακα διὰ θκλάσσης, ἀνεζήτησα ἀμαξᾶν διὰ τὴν Ἀρμόχωστον, σταθμὸν τῶν σπογγαλιέων, εὐρών δὲ τοιαύτην, ἀνεχώρησα ἐπὶ καλῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ὀφειλομένης εἰς τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως, εἰς ἕπερ ὀφείλονται καὶ ὀλόκληρον τὸ ἀνὰ τὴν Κύπρον σύμπλεγμα καλῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν, πολλὰ ἔργα ἀντιπλημμυρικὰ καὶ ἀρδευτικά, ἢ ἐπιτυχῆς καταπολέμησις τῆς ἀκρίδος, αἱ ἀποβάθραι τῆς Λάρνακος καὶ τῆς Λεμησσοῦ, πυκναὶ δενδροφυτεῖαι πλησίον τῶν πόλεων, ἀρχαὶ ἀναδασώσεως καὶ ἄλλα. Ἐπέρασα τὰ χωρία Λειβάδια, Βεροκλίην, Πύλαν, Πέργαμον, Κοντέαν καὶ Κούκλια, τὸ ἐμαλὸν καὶ γόνιμον ἔδαφος τῆς Μεσαορίας, ἕπερ διήλκονον, λίαν μὲ ὑπενεθῆμιζε τὰς ἀπεράντους στέππας τῆς Μεσημβριῆς Ρωσσίας. Κατέλυσα εἰς τὴν ἀκμάζουσαν κωμόπολιν Βαρῶσια πλησίον τῆς Ἀρμοχώστου, τὴν ἐπιούσαν δὲ διερχόμενος τῆς Ἀρμοχώστου πρὸς ἀναζήτησιν φίλων Καλυμνίων, συνηγμένων ἐκεῖ μετὰ Κρανιδιωτῶν καὶ Ἐρμιονέων σπογγαλιέων, παρητήρησα τὰ λίαν ἀξιόλογα μνημεῖα τοῦ μεσαιῶνος, ἰδίως δὲ τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὴν μὲν εἰς τέμενος, τὴν δὲ εἰς ἀποθήκην δημοθησιακῶν μεταβληθεῖσαν. Διὰ τῆς Πύλης τῶν λεόντων φθίσας εἰς τὴν προκυμαίαν, ἀνεκάλυψα ταχέως δύο τρεχαντήρια πλησίον ἀλλήλων ἠραγμένα, καὶ τινὰς τῶν 22 λέμβων, ἃς ἔφερον τὰ δύο ταῦτα πλοῖα, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ ἐναυλόχουν ἐκτὸς τοῦ λιμένος.

Λίαν εὐχάριστος ἦν μετὰ τῶν φίλων Καλυμνίων καὶ λοιπῶν σπογγαλιέων ἐν τῇ λιμένι τῆς Ἀρμοχώστου συνάντησις μου, ἠκουσα δὲ παρ' αὐτῶν διαπύρους καὶ συγκινητικὰς εὐχὰς ὑπὲρ εὐδοξίας τῶν ἐν Κύπρῳ ἀσθενῶν ὑπὲρ αὐτῶν προσπαθειῶν μου. Καλυμνίους δὲ σπογγαλιεῖς εἶχον συναντήσει καὶ κατὰ τὴν ἐν Σάμφ καὶ κατὰ τὴν ἐν Κρήτη διαμονήν μου, ἐν Κύπρῳ δὲ τότε πολλῶν πλείονας καὶ οὗ

μόνον Καλυμνίους, αλλά και Κρανιδιώτας και Έρμιονείς και ολίγους Ύδραίους, οι Συμαίοι δὲ εἶχον ἤδη ἀναχωρήσει. Συνεβούλευσα, ὅπως τὴν ἐπομένην Κυριακὴν, 10 Σεπτεμβρίου, οἱ ἐν τῇ λιμένι τῆς Ἀρμοχώστου συνηγμένοι σπογγαλιεῖς ὑπογράφωσι αἰτησὶν πρὸς τὴν Α. ἐξοχότητα τὸν Μέγαν Ἀρμοστήν τῆς Κύπρου, δι' ἧς εὐσεβάστως ἐπικαλοῦνται αὐτόν, ὅπως θεσπίσῃ τὸν σωτήριον νόμον τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς διὰ σακρανδρῶν σπογγαλιείας εἰς τὰς περὶ τὴν Κύπρον θαλάσσας. Πλοίαρχοι δὲ καὶ ναῦται σπογγαλιεῖς, 110 τὸν ἀριθμὸν, συναχθέντες ἐν Βαρωσίαις, ὑπέγραψαν τὴν ἐπ' ἐμοῦ συνταχθεῖσαν αἰτησὶν, ἣν ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ἐπιδώσω τῇ Α. Ἐξοχότητι τῷ Μεγάλῳ Ἀρμοστῇ Σερ Χάινης Σμιθ ἐν Λερισσῇ τῇ 19 Ὀκτωβρίου, παρουσιασθεῖς ἐν ἰδιαιτέρῳ ἀκροάσει καὶ ὑποβαλὼν ἐπίσης αἰτησὶν ἐκ μέρους μου καὶ τὰς τρεῖς μέχρι τότε ἐκδοθείσας περὶ τοῦ σπογγαλιευτικοῦ ζητήματος τῆς Μεσογείου πραγματείας μου.

(Ἐπιτετα συνήγεια)

Κ. ΦΑΙΕΓΕΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ

Δύο παιδιὰ ἐκάθηντο ὀμιλοῦντα ὑποκάτω δένδρου τινὸς τοῦ πατρικοῦ τῶν κήπου. Ὀνομάζοντο τὸ μὲν Παῦλος, τὸ δὲ ἄλλο Ἰωάννης — Ἐπιθύμουν νὰ ἤμην στρατιώτης, εἶπεν ὁ Ἰωάννης ὁ νεώτερος τῶν δύο. Τότε θὰ ἠδυνάμην νὰ πολεμῶ κατὰ τῶν ἔχθρῶν τῆς πατρίδος μου. Ἐπιθύμεις νὰ ἦσῃ καὶ σύ στρατιώτης Παῦλε; — Ὅχι, εἶπεν ὁ Παῦλος ἐπιθυμῶ νὰ γίνω διδάσκαλος μουσικῆς. Ἀγαπῶ τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν καὶ τὸν ἦχον τῆς θαλάσσης. Δὲν δίδω προσοχὴν ὃ ἀ πόλεμον. Πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ὁ μικρὸς Παῦλος ἦτο γνωστὸς καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν ἐκεῖνην ὡς εἰς εὐφυῆς μουσικὸς. Ἠδύνατο νὰ παίζῃ τοὺς ἐθνικοὺς ὕμνους τῆς πατρίδος του Πολωνίας καλλίτερον ἀπὸ πάντα ἄλλον.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἡ πατρίς του ἐπολέμη: μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ ὁ Παῦλος πολλάκις ἐξήγειρε τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ, παίζων ὕμνους, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ἠγάπων καὶ ἐνεθουσιαζόντο. Ἐλαβε τὴν μουσικὴν του καὶ ἤρχισε νὰ παίζῃ. Ἐνθ' ἐπαιζεν εἰς ὑψηλὸς Ρωσσοῦ στρατιώτης, ὅστις ἦτο κεκρυμμένος, ἐσκέφθη καθ' ἑαυτὸν καὶ εἶπεν: «Α! Παῦλε δύνασαι νὰ ὠφελήσῃς τὴν πατρίδα μου» θὰ βοηθήσῃς τὴν Ρωσσίαν καὶ ὄχι τὴν Πολωνίαν. Σὺ θὰ ἀνοίξῃς τὰς πύλας τῆς Karlsruhe. Ἀλλ' ὁ Παῦλος δὲν ἤκουσε τὸν ἄνθρωπον οὔτε ἐγνώριζεν τίς ἐκρύβετο πλησίον αὐτοῦ.

Μετά τινος ἡμέρας ὁ Παῦλος ἐχάθη. Ἐκλάπη ὑπὸ τῶν Ρώσων στρατιωτῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐσκέφθη νὰ λάβῃ τὸν Παῦλον καὶ ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ παίζῃ τὸν ἐθνικὸν ὕμνον τῆς Πολωνίας ἐνθ' θὰ ἐβάδιζον πρὸς τὰς πύλας τῆς Karlsruhe ἐν καιρῷ νυκτὸς.

Ὁ ἐν τῇ πόλει λαὸς θὰ ἐνόμιζεν ὅτι φίλοι ἤρχοντο καὶ θὰ ἠνοιγον τὰς πύλας καὶ ἡ πόλις θὰ ἐκυριεύετο. Ὁ Παῦλος ἠναγκάσθη νὰ βιάζῃ μετὰ τὸν στρατὸν πρὸς τὰς πύλας τῆς πόλεως. Δυστυχῆς παιδίον! ἦτο πολὺ λυπημένον, δὲν ἤθελε νὰ σταθῇ, προσεπάθει νὰ φύγῃ. Ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἀνελύοντο εἰς δάκρυα. Ἀλλὰ φεῦ! ἠναγκάζετο νὰ προχωρῇ ἐμπρός! ἐμπρός! Μετ' ὀλίγον ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ὠμίλησεν πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν «Παῦλε ἔταν θὰ πλησιάζωμεν τὰς πύλας τῆς Karlsruhe καὶ σὰν δώσω τὴν διαταγὴν. ἐγειρον τὴν μουσικὴν σου καὶ παίζον τὸν ἐθνικὸν ὕμνον εἰς Πολωνίας. Ἐνόησες;» Μάλιστα, κύριε, καταλαμβάνω τὴν ὁ Παῦλος τεθλιμμένος μετὰ τὸ ὄχρᾶ του χελεῖν. Βροχὴ ἤρχισε νὰ πίπτῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς καὶ μόνον ἀστέρεις τινὲς ἐφαίνοντο εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐνῶ ὁ Παῦλος ἐβλεπεν αὐτοὺς διελογίζετο πολλά. Διελογίζετο τὴν μητέρα του, τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἀδελφὸν του, ὅστις ἀναμφιβόλως

θὰ ἀνεζήτει αὐτὸν, ἐσκέπτετο ὠσαύτως τὴν πατρίδα του καὶ τὸν σκληρὸν πόλεμον τῆς Ρωσσίας κατ' αὐτῆς. Πολὺ ταχέως αἱ πύλαι θὰ ἐκυριεύοντο Πολὺ αὐστηρὰ ἢ διαταγὴ τοῦ Ἀρχηγοῦ.

Διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ κάμωσιν ἔσφοδον καὶ τὸν Παῦλον νὰ παίζῃ τὸν ἐθνικὸν ὕμνον διὰ τοῦ ὁποῖου αἱ τῆς πόλεως πύλαι θὰ ἠνοιγόnton. Πολὺ ὄχρῶν ἦτο τὸ πρόσωπον τοῦ παιδίου, ὅταν ἤγειρε τὴν μουσικὴν εἰς τὰ χελεῖα του νὰ παίζῃ ὄχι τὸν ὕμνον, τὸν ὁποῖον ἐπερίμενοι, ἀλλὰ . . . τὴν δυνατὴν νόταν, ἡ ὁποία ἦτο σημεῖον εἰς τὰ ἔπλα! . . .

Τότε ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ γενναίου παιδίου ἔπεσε χαμαὶ ὑπὸ τοῦ ἐξηγγιωμένου ἀξιωματικοῦ. Φῶτα ἀνεφάνησαν εἰς τὴν πόλιν: ἡ εἰδοποίησις εἰσηκούσθη καὶ ὁ λαὸς ἐγερθεὶς ἀπὸ τὰς κλινὰς ὑπερήσπισε τὴν πόλιν. Αἱ πύλαι ἔμειναν κεκλεισμέναι. Ἡ Karlsruhe ἐσώθη. Ἐσώθη ἀπὸ ἐν μικρὸν παιδίον τὸν Παῦλον. Ἀλλὰ τί ἀπέγεινεν ὁ μικρὸς ἦρως, ὁ παῖς ὁ ὁποῖος ἔκαμε τόσον γενναῖον καὶ εὐγενὲς κατόρθωμα; Τὴν οὐτὴν νύκτα ἀπέθανεν ἐφρονεῦθη κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐξηγγιωμένου ἀξιωματικοῦ. Ὡστε ὁ Παῦλος ποτὲ δὲν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἀνεπαύθη! ἐκεῖ ὅπου ἔπεσεν

Ὁ εὐγενὲς Παῦλος καὶ ὄχι ὁ φιλοπόλεμος Ἰωάννης ἔσωσε τὴν πατρίδα του.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

E. I. M.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

130. Ερωτήσεις.

- α.) Ποῖα σημεῖα δὲν ἀνήκει εἰς Κράτος;
β.) Ποῖος πολίτης μαγειρεύεται;

131) Βερητικὸν ἀνίγημα.

Ὁ μπάρκας μου ὁ μακρὸς
ἔχει φοῦντα ἔς τὴ κορφῇ.

Ἐστάλησαν παρὰ Κατοίας

132) Προόδημα.

Νεῖνις χηνοβοσκὸς ἐρωτηθεῖσα πόσας χῆνας ἔχει ἀπεκρίθη. Ἐχω τόσας ἂν εἶχον ἄλλας τόσας καὶ τὸ ἦμισυ αὐτῶν καὶ τὸ τέταρτον ἀκόμη καὶ ἐκ τούτων ἐν ὄν, θὰ εἶχον ἑκατόν. *Γαλατῶν*

133) Ἀνίγημα.

Τὸ πρῶτόν μου ἐν τῇ ἀργῇ τὸν Ὀλυμπον ἐκίνει
τὸ δεῦτερον ἐθαύμαζον χυδαίου ὄχλου σμήνη.
τὸ ὅλον μου ἦτο ἀνδρὸς ἐν τοῖς ἀρχαίοις
περιζητήτου ἱατροῦ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις.

Ἐστάλη παρὰ Ἐμμ. Ἰγγλεζάκη

134) Ἀνίγημα.

Τὶ κοπιάζεις γιὰ νὰ μ' εὐρῆς;
Παλαιὸν ληστὴν σημαίνω.
Διάβασέ με ἀπ' τὸ τέλος
Καὶ ὁ ἴδιος πάλι μένω!

Ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Δ. Γεωργιάδου

135) Ἀνίγημα.

Ὅταν ἔχω νερό, πίνω κρασί,
καὶ ὅταν δὲν ἔχω νερό, πίνω νερό.

Ἐστάλη παρὰ τῆς Ὀρειάδος τῆς Χίου

136) Μαγικὴ εἰκὼν ἄνε. εἰκόνος

Λουκᾶ! Νέκο!

— Τί τρέχει;

Τὸ τραπέζι εἶναι ἔτοιμο.

— Τί θὰ φᾶμε;

Μὰ δὲν σᾶς εἶπα:

Ἐστάλη παρὰ Εἰδ. Τρικουράκη